

Bijlage 2

Voortgang specifieke maatregelen uit het Nationaal actieprogramma tegen discriminatie

Het kabinet zet met dit actieprogramma in op bestrijding van alle vormen van discriminatie met een evenwichtige combinatie van generiek en specifiek beleid, gericht op bepaalde groepen. Immers, aan veel vormen van discriminatie liggen vergelijkbare mechanismen ten grondslag. Daarom wordt gekeken of maatregelen breed kunnen worden ingezet. Niet iedere aanpak leent zich voor uitbreiding op alle gronden, omdat er tussen verschillende gediscrimineerde groepen ook grote verschillen zijn waar te nemen. Het is voor een effectieve aanpak van discriminatie dan ook nodig om, naast het generieke beleid, op bepaalde groepen toegespitste maatregelen te nemen.

Bevordering van inclusie van mensen met een beperking en LHBTI-personen

Voor mensen met een beperking is relevant dat Nederland op 14 juli 2016 het VN Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN Verdrag handicap) heeft geratificeerd. Onze opdracht op grond van dat verdrag is om ervoor te zorgen dat mensen met een beperking volwaardig kunnen meedoen in de samenleving. Het kabinet wil de komende jaren concrete stappen zetten om de ervoor te zorgen dat de samenleving meer inclusief wordt voor mensen met een beperking. Dat vraagt inzet van allerlei partijen. Niet alleen de Rijksoverheid, maar ook gemeenten, ondernemers, en verschillende andere organisaties. De minister van VWS zal daarover voor de zomer, namens het kabinet, een programma presenteren.

De minister van OCW heeft op 29 maart 2018 de Kamer geïnformeerd over het emancipatiebeleid van het kabinet voor 2018-2021.¹ De in de Emancipatienota opgenomen maatregelen voor gelijke behandeling en sociale acceptatie van lhbtj-personen, en voor een gelijkere positie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt, zijn complementair aan de aanpak in het Nationaal actieprogramma tegen discriminatie. Het principe van gelijke behandeling van vrouwen en van lhbtj-personen is inmiddels breed gedeeld, en ook in wetgeving verankerd. Toch zijn deze principes nog onvoldoende praktijk geworden. In de Emancipatienota, met de titel Principes in Praktijk, staat wat de regering hieraan de komende kabinetsperiode wil doen. De nota legt de focus bij drie samenhangende thema's waarop zich op het gebied van gendergelijkheid en lhbtj-emancipatie nog stevige knelpunten voordoen: arbeidsmarkt, sociale veiligheid en acceptatie, en genderdiversiteit en gelijke behandeling. Voor de Regenboogafspraken in het regeerakkoord ligt de coördinatie bij de Minister van OCW (tevens Minister van Emancipatie).

---

¹.Kamerstukken II 2017/18, 30420, nr. 270.

Aanvullend beleid specifieke groepen (afkomst, huidskleur, religie)				
	Groep	Actie	Stand van zaken	Toelichting
1	Discriminatie op grond van afkomst, huidskleur, religie	Dialogoog en ondersteuning maatschappelijk initiatief	Afgerond/in uitvoering	In het kader van ondersteuning van maatschappelijk initiatief zijn in 2016 en 2017 diverse activiteiten georganiseerd. Naar verwachting zal ook in 2018 op onderdelen maatschappelijk initiatief worden ondersteund. Het digitale podium Samen.nl is gestart. Hierop zijn inspirerende projecten uit het hele land opgenomen waarbij mensen met verschillende culturele, religieuze en etnische achtergronden elkaar ontmoeten.
2	Discriminatie op grond van afkomst, huidskleur, religie	Inzetten van maatregelen om etnisch profileren te voorkomen	In uitvoering	- De politie heeft eind 2016 de mogelijkheid gerealiseerd om gemakkelijker een klacht over politieoptreden in te dienen via een klachtenapp. Op deze wijze zijn in 2017 42 klachten bij de politie binnengekomen waarvan etnisch profileren een component was. Van dat aantal is niet aan te geven wat terecht of onterecht was. In sommige gevallen dienen mensen bijvoorbeeld een klacht in, maar als de politie op basis daarvan contact legt, wordt daar niet meer op gereageerd.

				<p>- Daarnaast heeft in 2016 een verdere uniformering van de klachtbehandeling plaatsgevonden. Er is geïnvesteerd in de opleiding van klachtcoördinatoren en klachtbehandelaars en een landelijk registratiesysteem is in gebruik genomen. In 2017 heeft de politie tevens een kleinschalige pilot uitgevoerd met onafhankelijke klachtbemiddelaars bij klachten over etnisch profileren. Deze pilot zal in april 2018 worden geëvalueerd met de medewerkers van de Nationale Ombudsman</p> <p>- De politie heeft een handelingskader vastgesteld voor het bewuster en zorgvuldiger uitvoeren van proactieve controles. Van maart tot eind oktober dit jaar loopt een pilot waaraan tien teams meedoen. Het doel is het uittesten van het handelingskader en de meos app proactief controleren. De meos app is ondersteunend bij het uitvoeren van proactieve controles doordat deze meer gerichte informatie oplevert over de persoon of het voertuig (over bijvoorbeeld eventuele eerdere controles of boetes). Alle medewerkers in de pilotteams krijgen een training. De Politieacademie monitort de pilot. Dit levert inzichten op voor een succesvolle landelijke implementatie. Ondertussen worden alle betreffende medewerkers in de eenheden geïnformeerd over het handelingskader.</p>
4	Discriminatie op grond van afkomst, huidskleur, religie	Ontwikkeling van interventies om gelijke kansen op de stagemarkt te bevorderen	Afgerond, krijgt een vervolg in het programma VIA	In het kader van de City Deal Aanpak Jeugdwerkloosheid is een toolbox ontwikkeld om stagediscriminatie tegen te gaan (https://www.zeteenstreepdoordiscriminatie.nl/wie-doen-mee/campagne-onderwijs). Om onderwijsinstellingen te ondersteunen bij het tegengaan van stagediscriminatie is in samenwerking met MBO Diensten op 1 juli 2017 het programma LOB en Gelijke Kansen van start gegaan. In dit

			<p>programma worden vijftien mbo-scholen begeleid bij het uitvoeren en implementeren van LOB-activiteiten in het algemeen en 'LOB – Gelijke Kansen' in het bijzonder. De nadruk ligt daarbij op gelijke kansen, het overbruggen van negatieve beeldvorming en leren netwerken. Het project 'LOB – Gelijke kansen' heeft een looptijd van 2,5 jaar (juli 2017 t/m december 2019). Daarbij zal nauw worden samengewerkt met het nieuwe Expertisepunt LOB VO-MBO. Ook worden de inzichten uit de <i>City Deal Aanpak Jeugdwerkloosheid</i> benut binnen de Gelijke Kansen Alliantie, een samenwerkingsverband van leraren, ouders, scholen, werkgevers en maatschappelijke organisaties om te bevorderen dat kinderen met gelijke talenten ook gelijke kansen krijgen in het onderwijs.</p> <p>Het duurzaam verbeteren van de begeleiding bij studiekeuze, het versterken van zoekgedrag en werknemersvaardigheden van jongeren en het tegengaan van (stage)discriminatie is evenwel een proces van lange adem. Het inbedden van een nieuwe aanpak in het reguliere onderwijsprogramma voor een bredere groep jongeren, het aansluiten van nieuwe scholen en het werven van voldoende werkgevers vraagt jaar in jaar uit om inspanning. De ministeries van SZW en OCW zullen o.a. binnen het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) en in samenwerking met partners als SBB, JOB en de MBO raad blijven samenwerken om alle jongeren gelijke kansen te bieden, ook jongeren met een migrantenachtergrond die moeite hebben om de stap van het onderwijs naar de arbeidsmarkt te maken.</p>
--	--	--	--

6	Discriminatie op grond van afkomst, huidskleur, religie	Versterking Europese samenwerking	Afgerond In uitvoering	Er is in het kader van de motie Bisschop ² op Europees niveau, aandacht gevraagd voor de aanpak van antisemitisme en moslimdiscriminatie tijdens het Nederlandse voorzitterschap. In de bijlage bij de voortgangsrapportage van de agenda integratie van 5 december 2016 jl. is de Kamer hierover reeds geïnformeerd. ³ Nederland neemt actief deel aan Europese Groepen ("High level groups") op het gebied van discriminatie, gelijke behandeling en emancipatie. Deze groepen zijn mede gericht op het delen van goede aanpakken en trends bij de bestrijding van deze fenomenen.
7	Anti-zwart racisme	Vergroten van de bewustwording over en aandacht voor het slavernijverleden	In uitvoering	Dit vormt één van de belangrijke thema's van de UN Decade for People of African Descent. Om meer nationale bekendheid te geven aan de jaarlijkse herdenking van de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863 ⁴ is een financiële project bijdrage gegeven aan het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee) vanuit het Rijk voor 2017 en 2018. In de maand oktober 2016 en in oktober 2017 vonden er in verschillende steden een Black Achievement Month (BAM) plaats, waarbij aandacht gegeven werd aan bijzondere bijdragen van Nederlanders van Afrikaanse afkomst via

² Kamerstukken II 2014/15, 34 166, nr. 17.

³ Voortgangsrapportage agenda integratie, Kamerstukken II 2016/17, 31 524, nr. 300.

⁴ Waarbij de aantekening dient te worden gemaakt dat vanaf dat moment de tot slaaf gemaakten tot 1 juli 1873 verplicht waren op de plantages te werken.

				<p>exposities, debatten, theater, dans en film. Voor 2018 staat de BAM weer in de planning. NiNsee organiseert de BAM. De rijksoverheid levert een financiële bijdrage.</p>
8	Anti-zwart racisme	Invulling van de UN Decade for People of African Descent	In uitvoering	<p>Basis voor de aanpak van anti-zwart racisme vormt de International Decade for People of African Descent. Een hoofdlijnennotitie voor invulling van de Decade is op 28 oktober 2015 naar de Kamer verstuurd. Vanaf 2016 is SZW bezig met de nationale invulling in samenwerking met maatschappelijke organisaties, actieve burgers en geïnteresseerde gemeenten. Zo zijn er verschillende bijeenkomsten georganiseerd met onder meer gevestigde organisaties, grassroots, de creatieve sector en jongeren. Dit heeft geleid tot een lijst van 12 vanuit de gemeenschappen aangereikte prioritaire activiteiten/thema's.</p> <p>Vanaf 2016 zijn verschillende activiteiten ontplooid, zoals aanbesteding van projecten ter vergroting van de bewustwording en weerbaarheid ten aanzien van racisme. Deze projecten lopen vanaf januari 2017 tot en met medio 2018. Ook is een sociale kaart ontwikkeld, was er een publieksconferentie en een prijsvraag (decade innovation award) uitgeschreven. Bij de prijsvraag werden mensen opgeroepen om hét vernieuwende idee, dat bewustwording over anti-zwart racisme vergroot en vooroordelen tegengaat en bredere bekendheid geeft aan de doelen van het decade, in te dienen. In april 2017 werden de juryprijs en de publieksprijs uitgereikt aan de twee winnaars die daarmee uitvoering geven aan het idee en daarbij begeleid worden.</p>

				<p>Eind 2017 is in gang gezet dat de gemeenschappen ondersteund gaan worden met procesmatige en inhoudelijk advisering voor het schrijven van een projectplan dat in aanmerking kan komen voor subsidie. De daadwerkelijke uitvoering van de ondersteuningsfunctie is in 2018 en 2019.</p> <p>Eind 2017 zijn ook twee fondsen bereid gevonden om een fonds op naam op te richten om projecten in het kader van de UN Decade te steunen met financiële middelen van SZW. De daadwerkelijke invulling van de fondsen op naam zal plaats vinden in 2018 /2019. Hiermee wordt ondersteuning van maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen van de prioritaire thema's en die passen binnen de beleidsdoelstellingen van de Rijksoverheid in het kader van de UN Decade for people of African Descent mogelijk gemaakt.</p>
10	Moslimdiscriminatie	Wijziging Regeling registratieformulier antidiscriminatievoorzieningen met ingang van 1 januari 2016 door toevoeging van moslimregistratie	Afgerond	Afgerond
11	Moslimdiscriminatie	Onderzoek naar de meldingsbereidheid van slachtoffers van moslimdiscriminatie	Afgerond	Er is door de politie onderzoek gedaan naar de meldingsbereidheid van slachtoffers van moslimdiscriminatie. De barrières die islamitische slachtoffers van discriminatie ervan weerhouden zich bij de politie te melden komen in grote lijnen overeen met de resultaten van eerdere onderzoeken binnen andere bevolkingsgroepen. Wel komen enkele barrières ten aanzien van de politie naar voren die in eerdere onderzoeken minder sterk benadrukt worden en zijn een aantal barrières nauwkeuriger geduid. Deze kennis wordt door de politie en andere betrokken partijen zoals ADV's en gemeenten

				gebruikt in bijeenkomsten en contacten op lokaal niveau om de drempel tot melden te verlagen.
12	Moslimdiscriminatie	<p>Bezien hoe de meldingsbereidheid onder moslims landelijk kan worden gestimuleerd en lokale samenwerking kan worden versterkt</p> <p>Meldpuntenoverleg</p>	<p>Afgerond</p> <p>Afgerond</p>	<p>In 2017 heeft een vijftal bijeenkomsten plaatsgevonden, waarbij vertegenwoordigers van moslimgemeenschappen, gemeenten, politie en ADV's bij elkaar kwamen om te spreken over de zorgen die op lokaal niveau bestaan en te bespreken hoe de samenwerking onderling versterkt kan worden. Deze bijeenkomsten hebben plaatsgevonden in Hilversum, Tiel, Haarlem, Amsterdam en Eindhoven en zijn telkens goed bezocht. De bijeenkomsten hebben bijgedragen aan betere bekendheid onderling en heeft reeds tot verdere samenwerking geleid tussen partijen.</p> <p>Naast de reguliere meldpunten voordiscriminatie, zoals de politie, ADV's en het College voor de Rechten van de Mens, bestaan er particuliere initiatieven. De diverse typen organisaties hebben hun meerwaarde. Een goede samenwerking is essentieel, opdat het belang van een persoon die meldt zo goed mogelijk gediend wordt. Op het specifieke terrein van moslimdiscriminatie heeft SZW een drietal overleggen georganiseerd tussen de verschillende meldpunten om de samenwerking onderling te versterken. Tussen sommige organisaties was al sprake van samenwerking, tussen andere organisaties hebben deze overleggen eraan bijgedragen dat de eerste stappen richting samenwerking worden gezet. De LVtD heeft het voornemen om deze meldpunt-overleggen voort te zetten.</p>

13	Moslimdiscriminatie	Vervolgonderzoek naar risico- en beschermingsfactoren moskeeën en Handreiking Veilige Moskee	Afgerond	<p>Alle burgemeesters hebben de handreiking Veilige Moskee ontvangen. Uit contacten met gemeenten blijkt dat een groot deel van hen bekend is met de handreiking Veilige Moskee en dat een deel van de gemeenten stappen heeft gezet om samen met de moskee te zorgen voor een veilige moskee. De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is beschikbaar voor gemeenten en moskeeën om mee te denken bij het gebruik van de handreiking veilige moskee. Daarnaast neemt de ESS het onderwerp veiligheid moskeeën en de handreiking Veilige Moskee mee in de advisering van en kennisdeling met gemeenten.</p> <p>Om de bekendheid van de Handreiking Veilige Moskee onder moskeebesturen te vergroten zijn bijeenkomsten georganiseerd, ook om te stimuleren dat moskeebesturen op lokaal niveau het gesprek aangaan met de gemeente over de veiligheid van moskeeën</p>
14	Moslimdiscriminatie	<p>Onderzoek naar islamofobie</p> <p>Onderzoek oorzaken en triggerfactoren moslimdiscriminatie</p>	Afgerond	<p>Het rapport is opgeleverd. De Kamer is hierover geïnformeerd in de brief Racisme en Moslimdiscriminatie van 29 september 2016.</p> <p>In juni 2017 is het rapport 'Oorzaken en triggerfactoren voor moslimdiscriminatie in Nederland' aangeboden aan de Tweede Kamer.⁵ Het geeft inzicht in de oorzaken en triggerfactoren die leiden tot negatieve beeldvorming over moslims in Nederland. Enerzijds bevestigt het onderzoek het belang van contact tussen mensen met verschillende culturele of religieuze achtergronden. Dit helpt om ongegronde vooroordelen te ontcrachten. Daarnaast blijkt</p>

⁵ Kamerstukken II 2016/17, 30950, nr. 118.

				<p>dat als dit contact er niet is, jongeren hun beeldvorming met name op berichtgeving in de media baseren en hun beeldvorming negatiever is dan jongeren die persoonlijke contacten hebben met mensen met een islamitische achtergrond. Naar aanleiding van dit rapport is door SZW en de gemeente Den Haag in maart 2018 een brede bijeenkomst georganiseerd, o.a. met jongeren, over de thema's verbinding en beeldvorming. Bezien wordt of de hier naar voren gebrachte ideeën ondersteund kunnen worden.</p> <p>Werk biedt een goede mogelijkheid voor mensen van verschillende afkomst om elkaar te ontmoeten en elkaar te leren kennen. De inzet op het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt is ook in dit opzicht van belang.</p>
15	Antisemitisme/ Moslimdiscriminatie	Ondersteunen lokale aanpak van sleutelfiguren uit de Joodse en Islamitische gemeenschap door versterking kennis, bevordering uitwisseling best practices en professionalisering.	In uitvoering	<p>Om de rol en bijdrage vanuit sleutelfiguren beter inzichtelijk te maken en uitwisseling van lokale projecten tussen steden te bevorderen, is er een inventarisatie uitgevoerd in zes gemeenten waarin praktijkvoorbeelden van dialoogvormen tussen de Joodse en Islamitische gemeenschap zijn beschreven. Om de resultaten van de publicatie "Investeren in dialoog" te delen, heeft er in april 2017 een bijeenkomst met gemeenten en in mei 2017 een bijeenkomst met de geïnterviewde sleutelfiguren uit de beide gemeenschappen plaats gevonden.</p> <p>In 2018 worden verschillende methodieken opgeleverd. Ter bevordering van de interreligieuze dialoog voert het OJCM (Overleg Joden Christenen Moslims) het project Bruggen Bouwen uit. Oplevering van deze dialoog methodiek is voorzien in december 2018. De handleidingen voor de Said</p>

				en Lody methodiek worden eveneens in 2018 opgeleverd.
16	Antisemitisme/ Moslimdiscriminatie	Project van het project van het Inspraakorgaan Turken (IOT) om de aanpak van antisemitisme en moslimdiscriminatie te verbinden	Afgerond	In dit project van het IOT hebben lokale Turkse organisaties samen met Joodse organisaties 27 bijeenkomsten in 2017 georganiseerd om vooroordelen en stereotype denkbeelden te verminderen. De activiteiten waren er ook op gericht om de banden tussen Turkse en Joodse organisaties in Nederland te versterken. Het project en het evaluatieonderzoek zijn afgerond. Door het project is het besef van gedeelde verantwoordelijkheid versterkt.
17	Antisemitisme/ Moslimdiscriminatie	Uitwisselingervaring docenten Effectonderzoek methodiek Effectief Nuanceren, training voor docenten die gebruikt kan worden bij alle vormen van discriminatie en grensoverschrijdend gedrag	Afgerond In uitvoering	In 2016 is het traject "Rechtstaat in de klas" (nu: Effectief Nuanceren genaamd) afgerond. In het kader van het verdiepen van kennis inzake effectieve interventies wordt er een effectonderzoek uitgevoerd naar de methodiek Effectief Nuanceren . De oplevering van het onderzoek is voorzien in juli 2018. In het kader van een deelproject van het NWO programma Delicate Relations: Jews and Muslims in Amsterdam and London wordt door de Universiteit van Amsterdam lesmateriaal ontwikkeld voor docenten godsdienstles/levensbeschouwing over de relaties tussen joden en moslims in heden en verleden.

18	Antisemitisme	Aanpak antisemitisme in het voetbal	In uitvoering	<p>De Anne Frankstichting (AFS) voert in 2018 2 projecten uit: Het Fancoach project richt zich op supporters die zich schuldig hebben gemaakt aan antisemitische/racistische scheldkoren: De kern van deze aanpak is het kennis laten maken van groepen fanatieke supporters met de Joodse geschiedenis van hun stad en club. Uit de evaluatie bij Feijenoord blijken er al de eerste positieve effecten te zijn bij de supporters.</p> <p>Het Fair play project is een door de AFS ontwikkelde game die in workshopvorm wordt gespeeld door jongeren in samenwerking met het betaald voetbal en sportafdelingen van gemeentes. Doel is om de jongeren bewust te maken van de betekenis en consequenties van discriminerend gedrag.</p> <p>Door de betaald voetbalclubs en de KNVB is in 2016 afgesproken sneller op te treden tegen racistische spreekkoren. Zodra dit voorkomt, vragen de clubs de supporters direct met dit gedrag te stoppen. Zo niet, dan wordt de wedstrijd stilgelegd.</p>
----	---------------	-------------------------------------	---------------	---